

AYOLLAR ASARLARI KUTUBXONASI VA AXBOROT MARKAZI: AYOLLAR TARIXINI YORITISH VA MADANIY MEROSNI SAQLASH

Yaxshiboyeva Shahnoza Bahodir qizi
Xalqaro Nordik universiteti tayanch doktoranti
e-pochta: yaxshiboyevashahnoza@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi jamg'armasi Turkiyada ayollar tarixi, ularning ijtimoiy, madaniy va siyosiy roli haqida hujjatlar to'plagan muhim bir manba markazidir. 1985-yilda asos solingan, 1989-yilda faoliyatini boshlagan va 1990-yilda kutubxona sifatida ochilgan bu markaz, Turkiya va dunyodagi ayollar harakati, adabiyoti va ijtimoiy faoliyati bilan bog'liq materiallarni jamlaydi. Ushbu maqolada kutubxonaning tashkil etilish tarixi, maqsadi, ahamiyati va to'plamlarning o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: ayollar asarlari kutubxonasi, kutubxona, axborot markazi, jamg'arma, ayollar harakati, ayol yozuvchilar, arxivlar

KIRISH

Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi, Turkiyaning eng muhim madaniy va ilmiy markazlaridan biri bo'lib, ayollarning tarixiy, ijtimoiy, siyosiy va madaniy rollarini hujjatlashtirish va saqlash uchun mo'ljallangan. 1985-yilda tashkil etilgan va 1990-yilda kutubxona sifatida faoliyat boshlagan ushbu markaz, o'zining noyob maqsadlari va kolleksiyalari bilan nafaqat Turkiyada, balki butun dunyoda ayollar tarixi, adabiyoti va ularning jamiyatdagi o'rni bo'yicha tadqiqotlar olib borayotgan mutaxassislar uchun bebaho resurs hisoblanadi. Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi Turkiyada ayollar tarixini o'rganish va bu haqdagi ma'lumotlarni yig'ishning birinchi va yagona markazi sifatida, o'zining har tomonlama yondashuvi bilan ayollarning ijtimoiy, siyosiy va madaniy faolligini yoritadi. Ushbu markaz, ayniqsa ayol yozuvchilar, adiblar, siyosatchilar va harakat liderlarining asarlarini to'plagan holda, jamiyatdagi ayollar rolini yoritishda va ularning tarixiy ahamiyatini tan olishda katta hissasini qo'shadi. Markazning asosiy g'oyasi, ayollar tarixi va madaniyati haqida ma'lumotlar to'plash va bu ma'lumotlarni kelajak avlodlarga yetkazishdir. 1980-yillarning o'rtalarida boshlagan bu tashabbus, Turkiyadagi ayollar harakatining rivojlanishi bilan bog'liq bo'lib, gender tengligi va ayollar huquqlari masalalari jiddiy ijtimoiy mavzu sifatida jamoatchilikka taqdim etilgan davrga to'g'ri keladi. Shu bois, kutubxona nafaqat ayollarning yozgan asarlarini saqlab qolishga qaratilgan, balki ayollar harakati haqida tadqiqotlar olib borish va ilmiy nuqtai nazardan yangi yondashuvlarni ishlab chiqish uchun zarur bo'lgan barcha materiallarni jamlashga ham e'tibor qaratgan.

Markazda saqlanadigan kitoblar va hujjatlar o'zining mazmuni va yo'nalishlari bilan juda boy va xilma-xildir. Kutubxona nafaqat kitoblarni, balki davriy nashrlarni, maxsus jurnal va gazetalarni, qadimiy nashrlarni, shuningdek, ayollarga oid boshqa arxiv materiallarini ham jamlaydi. Ayollar asarlari kutubxonasi axborot markazi sifatida turli tadqiqotchilarga, talabalar va ilmiy ishlar olib borayotganlarga ilmiy manba sifatida xizmat qiladi. Bundan tashqari, kutubxona va markazning asosiy maqsadi faqat ma'lumotlarni saqlash emas, balki bu ma'lumotlarni keng jamoatchilikka taqdim etish, ayollar huquqlarini ta'minlash va ularning jamiyatdagi rolini mustahkamlash uchun ilmiy va madaniy tadbirlar tashkil etishdir. Ayollar tarixini o'rganish nafaqat o'tmishdagi ayollarni yoritish, balki hozirgi va kelajakdagi ayollarni ham qo'llab-quvvatlash va ularning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan bir faoliyatdir. Shu nuqtai nazardan, Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi jamiyatdagi gender tengligi masalalariga oid

ilmiy tadqiqotlarni olib borish, shuningdek, jamiyatdagi ayollarning o'rnini oshirishga hissa qo'shish uchun muhim markazga aylangan. Ayollar va ularning tarixi haqida kengroq tasavvurga ega bo'lish, bugungi kunda nafaqat akademik, balki ijtimoiy va madaniy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Shu sababli, ushbu markazda o'tkazilayotgan tadbirlar, seminarlar va boshqa ilmiy faoliyatlar, nafaqat Turkiyadagi ayollar harakatini, balki dunyo miqyosidagi ayollar huquqlarini himoya qilishga qaratilgan tadbirlarga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Markazda saqlanadigan materiallar, ayollar tarixini yoritishdan tashqari, o'zgarish va rivojlanish jarayonlarida jamiyatda ayollarning o'rnini haqida kengroq ma'lumot berishda yordam beradi.

Ushbu kutubxona va axborot markazi, faqatgina o'tmishni hujjatlashtirish bilan cheklanmay, balki hozirgi va kelajakdagi ayollar harakatini qo'llab-quvvatlash, ayollarning ijtimoiy faoliyatlarini yoritish va ularning siyosiy hayotdagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan bir tizim sifatida faoliyat yuritmoqda. Markazning jahon miqyosida tan olingan ilmiy va madaniy faoliyati, gender tengligi sohasidagi yirik bir tashabbusni tashkil etadi.

ASOSIY QISM

1. Kutubxona va axborot markazining tashkil etilishi. Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi jamg'armasining tashkil etilishi 1985-yilda boshlangan bo'lib, dastlabki bosqichda loyiha sifatida ishlab chiqilgan. Bu loyiha, ayollar tarixini hujjatlashtirish va ularning ijtimoiy-siyosiy roli haqida ma'lumotlarni saqlash maqsadida yaratildi. 1989-yilda rasmiy ravishda faoliyat boshlagan kutubxona, 1990-yilda ayol yozuvchilar va tadqiqotchilar tomonidan yaratilgan asarlarni to'plashni o'zining asosiy maqsadi sifatida belgiladi. Istanbulning Fener mahallasida joylashgan tarixiy binoda faoliyat yuritayotgan bu kutubxona, Istanbul shahar hokimiyati tomonidan ajratilgan bo'lib, uning ta'mirlash va qurilish ishlari ham shahar hokimiyati tomonidan amalga oshirilgan. Bu joyda jamg'arma nafaqat kutubxona, balki ayollar haqidagi ilmiy tadqiqotlar uchun zarur bo'lgan barcha hujjatlar va arxiv materiallarini yig'ish, tizimlashtirish va saqlashni amalga oshiradi.

2. Maqsad va ahamiyati. Kutubxona va axborot markazining asosiy maqsadi ayollarning tarixiy va zamonaviy tajribalarini hujjatlashtirish, ularni tadqiqotchilarga taqdim etish va bu ma'lumotlarni kelajak avlodlarga yetkazishdir. Ayollar asarlari kutubxonasi nafaqat ayollar haqidagi kitoblarni, balki ayollar harakati, ularning siyosiy, ijtimoiy va madaniy faoliyatlarini aks ettiruvchi materiallarni ham jamlaydi. Bu markaz, asosan, ayollar tarixini o'rganayotgan tadqiqotchilar uchun muhim manba bo'lib, ularning ilmiy ishlarini qo'llab-quvvatlashda yordam beradi. Kutubxona, ayollar haqidagi ma'lumotlarni saqlash orqali, gender tengligini oshirish va ayollarning ijtimoiy rollarini yoritishga yordam beradi. Bu, shuningdek, jamiyatdagi ayollarni ilgari surish, ularning tarixini yozishda yangi nuqtai nazarlarni taklif qilish hamda ilmiy tadqiqotlar uchun muhim ma'lumotlar bazasini yaratishdir. Ayollar harakati tarixiga oid barcha hujjatlarni to'plash orqali kutubxona o'zining ilmiy va madaniy ahamiyatini oshiradi.

3. Kolleksiyalar va to'plamlar. Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi to'plamida juda keng qamrovli materiallar mavjud. Kutubxonada 10 mingdan ortiq kitob mavjud bo'lib, ular asosan ayollar adabiyoti, ayollarning turli fan sohalaridagi asarlari va ayollar harakati haqida yozilgan kitoblarni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, eski yozuvli turk tilidagi ayollarga oid kitoblar va yozuvchilar tomonidan imzolangan asarlar kutubxona to'plamida alohida ahamiyatga ega. Kutubxona to'plamida mavjud bo'lgan davriy nashrlar ikki asosiy guruhga ajratiladi: birinchisi, harf inqilobidan¹ avval nashr etilgan ayol jurnallari va ikkinchisi, harf inqilobidan keyin nashr etilgan ayol jurnallari. Bu jurnallar ayollar harakati va ularning ijtimoiy faolligini yoritgan

---

¹ Harf inqilobi — 1928-yilda Turkiyada amalga oshirilgan islohot bo'lib, unda arab alifbosi o'rniga turk tilini yozish uchun lotin alifbosi qabul qilindi.

muhim nashrlardir. Shu bilan birga, kutubxonada ingliz, fransuz, nemis, ispan, italyan, arab, rus va yunon tillaridagi ayollar jurnallari ham mavjud.

Kutubxona to'plamida quyidagi asarlar ham mavjud:

- **Ayol yozuvchilar to'plami:** Ayol adiblari haqidagi maqolalar, biografiyalar va ularning yozgan asarlari.

- **Ayol tashkilotlari to'plami:** Ayollar huquqlarini ta'minlash bo'yicha tashkil etilgan tashkilotlar haqida ma'lumotlar.

- **Noyob asarlar:** Ayol yozuvchilar tomonidan yozilgan va kamyob bo'lgan kitoblar.

- **Og'zaki tarix tadqiqotlari:** Ayollarning o'z hikoyalari asosida shakllantirilgan arxiv materiallari.

4. Ta'lim va tadbirlar. Kutubxona faqatgina materiallarni yig'ish va saqlash bilan cheklanmaydi, balki ayollar harakati va gender tengligi masalalarida xabardorlikni oshirish maqsadida turli tadbirlar ham o'tkazadi. Seminarlar, panel muhokamalari, ko'rgazmalar va boshqa madaniy tadbirlar orqali kutubxona o'zining ijtimoiy ahamiyatini namoyon etadi. Bu tadbirlar ayollar haqidagi ilmiy muhokamalarni qo'llab-quvvatlash, yangi tadqiqotlarni taqdim etish va jamiyatdagi ayollar rolini yoritish imkoniyatini beradi.

5. Tashrif va a'zolik. Ayollar asarlari kutubxonasi tadqiqotchilar uchun ochiq bo'lib, a'zolik tizimi orqali kutubxona materiallariga batafsil kirish imkonini taqdim etadi. Bu tizim, kutubxona materiallaridan samarali foydalanish imkoniyatini yaratadi va tadqiqotchilarga o'z ilmiy ishlarini amalga oshirishda yordam beradi.

XULOSA

Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi, o'zining noyob maqsadi, boy kolleksiyalari va ilmiy faoliyatlari bilan gender tengligi va ayollar huquqlari borasida katta ahamiyatga ega. Ushbu markaz ayollarning tarixiy, ijtimoiy, siyosiy va madaniy rollarini o'rganishga qaratilgan va bu boradagi ilmiy tadqiqotlarni kengaytirishga xizmat qilmoqda. Markazning faoliyati nafaqat o'tmishdagi ma'lumotlarni saqlash, balki hozirgi va kelajakdagi ayollar harakati va gender tengligi masalalariga e'tibor qaratishga ham qaratilgan. Ayollarning tarixini, adabiyotini va madaniyatini o'rganish jamiyatdagi ayollar o'rnini tan olish va gender tengligini ta'minlashda katta rol o'ynaydi. Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi nafaqat ilmiy manba bo'lib xizmat qilmoqda, balki turli tadbirlar, seminarlar va konferensiyalar orqali ayollar huquqlari va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga hissa qo'shmoqda. Ushbu markazda o'tkazilayotgan tadbirlar va faoliyatlar jamiyatdagi ayollarning imkoniyatlarini kengaytirish va ularning o'zaro aloqalarini mustahkamlashga yordam beradi. Gender tengligi masalasining ilmiy yondoshuvlar bilan yoritilishi, ayniqsa Turkiya va butun dunyo miqyosida muhim ijtimoiy o'zgarishlarga olib kelishi mumkin. Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazining saqlagan kitoblari, hujjatlari, davriy nashrlari va boshqa resurslari, nafaqat ayollar tarixini o'rganish uchun, balki jamiyatda ayollarning o'rnini va roli haqida keng jamoatchilikni xabardor qilish uchun muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayollar va ularning tarixini o'rganish, bugungi kunning ijtimoiy ehtiyojlariga mos ravishda yangi yondoshuvlarni ishlab chiqishga yordam beradi va bu faoliyatning davomiyligi, kelajakda jamiyatdagi ayollar huquqlarini himoya qilishga yordam beradi.

Markaz, gender tengligini va ayollar huquqlarini ta'minlashga xizmat qiluvchi ilmiy va madaniy markaz sifatida o'zining nafaqat akademik, balki ijtimoiy va siyosiy ta'sirini ham sezilarli

darajada oshirib bormoqda. Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi ayollar huquqlarini himoya qilish va jamiyatdagi ayollarning faoliyatini oshirishga qaratilgan global tashabbuslar uchun muhim bir platformaga aylangan. Bu markaz, o'zining boy ma'lumotlar bazasi, ilmiy tadqiqotlarga qo'shgan hissasi va jamiyatda gender tengligini ta'minlash uchun qilayotgan ishlari bilan butun dunyoda namuna sifatida e'tirof etilmoqda.

Umuman olganda, Ayollar asarlari kutubxonasi va axborot markazi nafaqat Turkiyada, balki dunyo bo'ylab ayollar harakati va gender tengligi bo'yicha olib borilayotgan barcha sa'y-harakatlarning samarali amalga oshirilishiga bevosita hissa qo'shmoqda. Markazning asosiy vazifasi ayollar tarixini hujjatlashtirish, gender tengligini rivojlantirish va jamiyatda ayollarning o'rnini mustahkamlashga qaratilgan sa'y-harakatlarni qo'llab-quvvatlash bo'lib, bu boradagi ishlarning davomiyligi va samaradorligi, kelajakdagi jamiyatda yanada tenglik va adolatga erishish uchun muhim poydevor yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <http://kadineserleri.org/>
2. Karatepe, T. Ç. (2008). Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1), 135-140.
3. Karagözoğlu, M. (2007). Kadın eserleri kütüphanesi'nde zengin arşiv. *Sanatalemi.Net*. <http://www.sanatalemi.net/Sayfala.asp?nereye=yazioku&ID=7692>
4. Bertay, F. (2017). Geçmişten Günümüze Kadın Kütüphaneleri ve İstanbul Kadın Eserleri Kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 31(2), 263-270.
5. BAYRAKTAR, N., & SUDA, D. E. Z. TÜRKİYE'DE KADIN HAREKETİNİN KURUMSALLAŞMASI: KADIN ESERLERİ KÜTÜPHANESİ VE BİLGİ MERKEZİ VAKFI.